

EGY ÉVVEL

VÁSÁRHELYI TALÁLKOZÓ UTÁN

MAGATARTÁS ÉS HITVALLÁS

HÁROM ÉVVEL EZELEŐTT, miután beutazta Románia jelentősebb vidékeit, megismerkedett intézményekkel és emberekkel, Németh László megírta keserű útirajzát s lemondóan állapította meg, hogy az erdélyi magyarságnak nincs komoly hadrendje, melybe beállni férfipróba. Egy nagy eszme — mondja tovább Németh László — már csak azért sem futhat benne szét, mert minden széttört csoportjára más-más halott mult fekszik rá, mint kriptatető a koporsóra. Jóhiszemű kétségbeesettek hirdették, hogy mindent fel kell adni, mert úgylis minden hiába. Akik a magyar fa sorsát egykor mostohának és zordnak tartották, de sohasem reménytelennek, bölcséleti okoskodással bizonyították, hogy a kisebbségi életformában soványra aszlik a nemzeti kultúra, elszíntelenednek a faji sajátosságok, elapadnak a nemzeti népközösség életerői, röviden szólva: kisebbségi sorsban élni nem lehet. De alig mult el két év Németh László romániai útja után, mintegy válaszként a lemondó és reménytelen megállapításokra, erjedni kezdett az erdélyi magyar közélet s e szenvedélyes jóslások zuhatagában az erdélyi magyarság közvéleménye komoly várakozással és általános érdeklődéssel fordult az erdélyi fiatal magyar szellemiség marosvásárhelyi tanácskozása felé. Várakozás és aggodalom, bizalom és kételkedés, megértés és idegenkedés, mint a példaadó erdélyi összefogás kísérő jelenségei, egyaránt vigyázó szemmel és éber figyelemmel kísérték az eseményeket és várták, mi történik a Vásárhelyi Találkozón: a kiművelt emberfők megnyilatkozásaiból kitermelődik-e egy nagy eszme, hogy az vezérgondolata legyen a kisebbségi magyarság önvédelmi küzdelmének és nemzeti megújodásának.

A Vásárhelyi Találkozó vállalta a súlyos feladatot: megcáfolni azokat, akik meghúzták a lélekharangot az erdélyi magyarság felett s megszédülve a kisebbségi sors kemény levegőjének szokatlan nyomásától, a küzdelem feladását hirdették.

A közvélemény nem ítélte meg egységesen a fiatal magyar társadalom kísérletét. Sokan a tanácskozások meddőségétől tartottak, mások viszont a felkészült és szervezett szélsőségek előretörését jósolták. Voltak vélemények, melyek a meglevő szervezeti keretek épségét féltették a nemzeti érzésű és nemzetközi irány-

zatokat követő csoportok eszmei bajvívásától. Számottevő magyar körök megriadtak attól az átfogó és mélyreható érdeklődéstől, amely felekezeti, társadalmi és politikai különbözőségeket háttérbe szorítva, dinamikus erővel robbant ki a fiatal magyar szellemiségben. Aggályoskodók a trójai faló veszélyét hangoztatták s a megmozdulás sikerét féltették a baloldal bekapcsolódásától. De nem hiányoztak azok sem, akik a magyar érzelmi közösség megbontásának lehetőségeire vadásztak azokban a komoly napokban, amikor a fiatal magyar társadalom mindenárnyalatu erdélyi fiatal magyar nevében a népkisebbségi élet önvédelmi szükségleteit vette számba, nemzeti kultúránk fejlődésének útjait jelölte ki s a népkisebbségi élet követelményeit és a'apelveit foglalta hitvallásba.

A Vásárhelyi Találkozó nemzedéke a kényszerű életproblémákkal viaskodó kisebbségi magyar ember elé állította Széchenyi tételét: *vétkesek és betegek voltunk és vagyunk, s bajainkon kisebb kezdeményezés nem, csak lelki megtisztulás, belső átalakulás segíthet.* Valóságérzetünk parancsa volt, hogy a Vásárhelyi Találkozó elsősorban kritika legyen multtal és jelennel szemben, egy teljesebb, igazságosabb, ellentétes végletekbe csoportosult magyar tömegek összeállásán felépülő kisebbségi életrend érdekében, a nemzeti gondolat, a keresztény erkölcs és a népi demokrácia jegyében. Ebben a gondolatban egy véleményre hangolódtak a különböző álláspontok, a nép előtti felelősség vállalása, a belülről ható egysegítudat s a kívülről szorongató kényszerek hatására. A fiatal magyar társadalom a Vásárhelyi Találkozón valóban rálépett arra az útra, melyet nemzedékünk nagy tanítómestere, Szekfű Gyula, nagymagyar útvak nevezett s amelyen a magyarabb és humánusabb szellemiség megtalálta méltó hivatását: tágítani nemzetiségünket horizontális s elmélyíteni vertikális irányban.

Közel két évtizedes kisebbségi mult tanulságaival a háta mögött, a Vásárhelyi Találkozó szűrte le először, nyílt sisakkal folytatott viták után, a valóságos helyzetünkből adódó következményeket. Hirdette, hogy az olyan nemzeti kisebbség, amelynek társadalmi osztályai egymástól idegenül, az önállóság kényelmes, de veszélyes útjait járják, idők során elveszíti ellenálló képességét s gyámoltalan eszközévé válik hatalmi tényezők önkényének. Fel kell tehát hagynunk a féktelen képzelődéssel s a tiszta szellemi oxigén belélekezésével, erőteljesebb, szívósabb és kitartóbb munkára kell serkentésünkre népi közösségünk elernyedő szervezetét. Az ösztönök és érzelmek helyébe a bátor valóság szemléletnek, a gyakorlati elgondolások és gyors megvalósítások készségének kell kerülnie. *A nemzeti élet szabad és zavartalan fejlesztésének igénylése előfeltételként követeli a belső szervezettség kialakítását, a szellemi önállóság és vagyoni jólét megteremtését.* Tehát figyelmünknek és munkakészségünknek — a magyar valóság, sors és magatartás teljes és igaz megismeréséből kiindulva — az egységes és egészséges magyar társadalom eszméjének gyakorlati megvalósítására kell irányulnia.

A Vásárhelyi Találkozó felismerte a kisebbségi állampolgár dualisztikus alkatát s megállapította az abból folyó kötelességeket,

Egyfelől méltányosságot hirdetett az államhatalom felé, másfelől vallotta a magyarság szellemi egységét s az erdélyi magyarságnak az egyetlen nyelvi és kultúrközösséget képező középeurópai magyarsággal való felbonthatatlan kapcsolatát. Kinyilvánította a többségi néppel való őszinte kibékülési készségét, a kölcsönös megbecsülés és elismerés jegyében, hogy e két nép betölthesse magasabbrendű hivatását a Dunamedencében. Ugyanakkor azonban félreérthetetlenül igényelte a kisebbségi jogok elismerését, intézményes biztosítását s a Gyulafehérvár szelleméből sugárzó eszmék gyakorlati megvalósítását.

A párhuzamosan futó kötelezettségek és követelmények szembeállításával a Vásárhelyi Találkozó meghatározta az erdélyi magyar kisebbség *közjogi és nemzetközi jogi helyzetét*, kielemezte a kisebbségi élet tartozik és követel oldalának tételeit, majd a keresztény erkölcs és nemzeti demokrácia vállalásával kijelölte a belső megigazulás, az erkölcsi, nemzeti és szociális megújulás alapelveit. A kisebbségi életforma kiépítését, nemzeti egységet, becsületet együttműködést, az osztálykülönbségek, felekezeti és nemzedéki ellentétek megszüntetését követelte. Külön hangsúlyozta, hogy az erős nemzeti testet a földművesség és a munkásság alkotja — a nevelő értelmiséggel együtt. Mint népszervezeti eszmény, a Magyar Szövetség lebegett szeme előtt.

A vezető irányelvek kitűzésében a Vásárhelyi Találkozó tiszteletet parancsoló bizonyítékát adta fogalmi és gondolkodásbeli egységének s ezzel eloszlatta az aggodalmakat s feloldotta a feszültségeket. A belső szervezeti átalakításra irányuló alapelvek megvitatása már egy önmagára talált, emelkedettebb szellem kisugárzásában, a nép előtti felelősség mély átérzésében történt meg.

Kiindulópontként az a felismerés szolgált, hogy *egy más nemzetiségű környezetben élő kisebbségi népcsoport fennmaradása és fejlődése jórészt attól függ, hogy milyen közművelődési és gazdasági erőket tud szembeállítani a többségi közület, számszerű súlytöbbletéből következő nagyobb népi egyéniségével, magába olvasztó törekvésével.* Ezért a Vásárhelyi Találkozó egyetemes kisebbségi feladatnak tekintette a nemzetnevelést s ezen a téren kiemelte a család, az iskola és az egyház különösen nagyjelentőségű szerepét. Követelte az iskolán kívüli népnevelés, a szakoktatás és a népvelési központ megvalósítását. Az alkotó szellemnek a kisebbségi magyarság nemzeti és erkölcsi értékeit és érdekeit kell hordoznia s levetve a romantikus önszemlélet terhét, európai tájékozódását kell követnie. A sajtó szerepét a nemzet nevelésében látta a Vásárhelyi Találkozó s azt az igényét fejezte ki, hogy a kisebbségi magyar sajtó az önvédelmi egység és tanítás napi megnyilvánulása legyen. Az egységes magyar gazdaságpolitika tengelyévé tette azt az erkölcsi parancsot, hogy minden gazdasági tevékenységnek a nemzeti vagyonállomány megtartására, fejlesztésére és védelmére kell irányulnia. A kisebbségi önvédelemből megfelelő részt kell vállalnia a magyar munkásnak és iparosnak is, akivel együtt küzd a nevelő értelmiség — a szociális igazság érvényesüléséért.

Az új magyar eszmekör fiatal erdélyi képviselői a becsüle-

tesen végzett munka megnyugtató érzésével vettek búcsút a tanácskozások színhelyétől. Marosvásárhelyről közel kétszázan mentek szét Erdély minden tája felé s magukkal vitték a Hitvallás komoly fogadalmát: „... a Vásárhelyi Találkozó összes határozatait magunkénak valljuk s mint becsületes és egy nép előtt felelős férfiakhoz illik, fogadjuk mindnyájan, akik a Találkozón résztvettünk, hogy azokat őrhelyeinken és munkaterületeinken szolgáljuk és megvalósításukért küzdeni fogunk.“

NÉHÉZSÉGEK ÉS FESZÜLTSÉGEK

ALIG ZÁRTA BE Tamási Áron a Vásárhelyi Találkozó tanácskozásait, az egyetemes magyar közvélemény megnyilatkozása határozottan bizonyította, hogy a szélvívás iránya megfordult. Az aggodalmaskodók és félenk óvatosok hangja elhalkult. A közfel-fogás szembehelyezkedő értékelést kifejező véleménye, amely árnyékként vonul minden olyan megmozdulás nyomában, amelynek belső rendjét s dinamikus mozgását a fiatal társadalom ereje s szellemi sugárzása adja, előjelt változtatott. Készségesen ismerte el, hogy a Vásárhelyi Találkozó valóban komoly munkát végzett, emelkedett szellemben s az ellentétes vélemények egybehangolással, az erdélyi magyar jövőnek olyan megfogalmazását adta, amely megnyugvással töltheti el a kisebbségi népközösség minden árnyalatát. Általános vélemény szerint: a Vásárhelyi Találkozó komoly kísérlet volt saját érdekeinek megvédésére és elősegítésére.

Egy év elteltével nemcsak jogunk, hanem kötelességünk, számotvetni önmagunkkal s megállapítani nyíltan és őszintén: *mi következett a Vásárhelyi Találkozó után?* Beteljesültek-e a várakozások s valóráváltak-e a remények? Megmozdult-e az aggódás vagy a félelem, a lelkiismeret vagy a reálpolitika sürgette józan cselekvőkészség? Svajjon a belső revízió és megújíthatóság szándéka kiszélesedett-e közvéleménnyé? A kisebbségi magyarság, a szakadatlan őrállásban fogékonyra lett-e a reform befogadására, a különbözőbbé válásra, ami az élethez való jogának egyetlen igazolása vagy a virrasztás elnyűtte nemcsak nemzeti testét, de lelkét is? Egyszóval a Vásárhelyi Találkozó méltónak bizonyult-e arra az értékítéletre, hogy legjelentősebb megnyilatkozása volt a kisebbségi sorsot vállalt erdélyi magyarságnak?

Az erdélyi végeken a valóság szemlélet jogosultságát hirdetjük s az önáltatás feladását követeljük. Széchenyi tantásain nevelkedtünk s valljuk, hogy azokban fog megigazulni a magyarság. A feltett kérdésekre adandó feleletünk tehát csak őszinte és józan lehet. Mondjuk ki hát nyíltan, hogy az elmúlt év tanúsága szerint: *a Vásárhelyi Találkozó nem lett cselekvő mozgalommá*; megállott a feladatok megismerésénél s a teendők feltárásánál. A fősúlyt nem a felismert bajok orvoslására, a hiányok pótlására s a tennivalók elvégzésére fordította, hanem megelégedett ezzel, hogy kitermelt eszméit mértékegységül használják közéleti mozgalmak, szervezeti tevékenység s egyéni cselekvések értékének megítéléséhez. A

népi feladatok megoldásában mutatkozó gyakori tétovázást és tanácstalanságot nem küszöbölte ki közéletünkől s bár mindenki vele takaródzott s cselekvéseit vele hitelesítette, merevségétől nem tudott megszabadulni s belecsontosodott történelmi jelentőségének emlegetésébe.

Kereseim a meddőség okait, kutatom az események és jelenségek tárgyi összefüggéseit, mert tudnunk kell, hol van szükség beavatkozásra, mit kell tennünk, hogy a Vásárhelyi Találkozó megszabaduljon a szükségtelen nehezekektől s hol kell keresnünk a kivezető utat a kátyuba jutott szellemi munkaközösségnek. Bár nem kizárólagosan csak ezek, de kétségtelen, hogy a belpolitikai viszonyok, a nemzetközi ellentétek s a belső feszültségek járultak hozzá a leghatékonyabban a megtorpanáshoz.

A MULT ÉV őszén bekövetkezett *belpolitikai változások*, gyors egymásutánban váltakozó jelentős események nyomában jelentkezték. Válságokkal teli hónapok újabb és újabb fordulat elé állították az erdélyi magyarságot. A Tătărescu-kormány lemondása megnyitotta az utat a politikai pártok öldöklő versengésének felszámolására. A decemberi országgyűlési választások még egy utolsó erőpróbát kínáltak a pártszenvedélyeknek s egy lezárt belpolitikai korszak zárókövét Goga kormányelnöki kinevezése s rövid, egy hónapnál alig valamivel hosszabbirányúlt kormányzati tevékenysége jelentette. Az új kormány Miron Cristea pátriárka etnikuspolitikával alakult meg s kormányzati terve az ország belső átépítését tűzte ki célul. A tekintély kormány kemény kézzel látott hozzá a régi rendszer eltakarításához. Új alkotmánytörvényt dolgozott ki, amely gyökeresen megváltoztatta az állami élet belső szervezetét, rendelettörvényekkel biztosította a veszélyeztetett köznyugalmat s a kifogástalan rend helyreállítását. Törvényalkotásokkal nyúlt bele az ország sürgős megoldást igénylő kérdéseibe: feloszlatta a politikai pártokat, biztosította a közigazgatás politikai függetlenségét, új alapokra fektette a közigazgatást s nagy lépésekkel vitte előre a törvényegységesítés megvalósítását.

A belső átszervezés, az állami élet arculatának átalakítása s a szélsőséges mozgalmak ellen indított irtó hadjárat lekötölte az ország minden megnyilatkozó erejét. Egy alig lábrakapott mozgalom: a Vásárhelyi Találkozó, amely a szellem erejével és eszközeivel akarta erjedésbe hozni az erdélyi magyar közéletet, megtorpan a nehézségek közepette s eszméinek terjesztésében tétlenségre kényszerült. Még a baráti körök megalakítását is fel kellett függeszteni, nehogy a katonai hatóságok által kiadott gyűléstiltalmi rendeletekkel összeütközésbe kerüljön a mozgalom s ezáltal kellemetlen helyzetet teremtsen személyeknek, vagy intézményeknek. Ilyen körülmények között nem lehetett felmérni, hogy a Vásárhelyi Találkozó határozataiban kifejezett elvek és tervek milyen mélyre hatoltak a népi tömegekben. A kezdet biztató jelenségei, amelyek a Vásárhelyi Találkozó résztvevőinek állandósult cselekvő mozgásáról, a közéletbe való bekapcsolódásáról s a különböző szervezeti mozgalmakban való tevékenykedéséről tanuskodtak, elerőtlenedtek s folytatás nélkül maradtak. Egyszóval: a Vásár-

helyi Találkozó nem terebélyesedett ki s nem izmosodott mozgalommá. Hatása vitathatatlanul él és érezhető szellemi téren, de nagy terveinek valóraváltása kátyuba jutott olyan események és körülmények hatására, melyeknek irányítását rajta kívül eső erők végezték. Amikor meglevő szervezetek működését függesztették fel hatóságai intézkedésekkel, új mozgalom szervezése reménytelen próbálkozás lett volna.

A VASÁRHELYI TALÁLKOZÓ jól látta, hogy a kisebbségi önvédelmi harc nem tűr társadalmi, nemzedéki és felekezeti tagozódást, ha az elkülönüléssé vagy az érdekellentétek kiéleződésévé mélyül. Éppen ezért az egységes magyar társadalom kialakítását sürgette, amelyben a különbözőségek értékgazdagságot, az elzárkózások pedig erőcsökkentést eredményeznek. A társadalmi átalakítás érdekében határozatilag ki is mondta, hogy nem ragaszkodik az ifjúsági korhatár megjelöléséhez s munkájában részt kíván juttatni korhatár nélkül bárkinek, aki a Találkozó határozatainak szellemében akar dolgozni. A maga részéről így akart hozzájárulni a nemzedéki ellentéteknek közéletünkben való eltüntetéséhez. Joggal remélhette, hogy a nemzedéki harc elvének feladását méltányolni fogják azok, akik a kisebbségi életforma parancsolta robotban korszerűnti előttünkjárók, hiszen az évjáratok megoldatlan kérdésének felszámolásával a nagyobb, illetve az egész áldozatot a fiatal társadalom vállalta. *A gazdanemzedék azonban a korstílushoz akart alkalmazkodni s a felkészült fiatal erők mozgolódását veszedelmesnek és szükségtelennnek tartatta.* Bár a kisebbségi élet nyomására sokféle megegyezés iránt vált fogékonyá, a nemzedéki kérdésben nem mutatott hajlandóságot a megalkuvásra. Helyét és tekintélyét védte és féltette a saját testéből kiszakadt fiatalokkal szemben, akiknek fel kell adniok véleményüket s az új élményekből fakadó elveiket, hálából a nekik juttatott szűkös megélhetésért. A konzervatív közszellem hordozói szigorúan megkövetelik, hogy a szólásra jelentkező fiatalok érdemdús multat hozzanak tarsolyukban, anélkül azonban, hogy lehetőséget nyitnának ennek megszerzésére. A társadalmi szintéren az új korosztályoknak szolgáltniok kell elődjeiket. A szolgálati fegyelem, a munkaadó és munkavállaló közötti viszony, nem tűr különvéleményt, minőségi felsőbbiséget, nagyobb erkölcsi és szellemi telítettséget.

Az ember, bármilyen körülmények szabják meg életét, mindig és minden rendelkezésére álló eszközzel ki akarja fejezni magát, vagyis azt, hogy a világ miként tükröződik benne. A kifejezésre való törekvést nem lehet születési évszámhoz kötni s hiábavaló próbálkozás önkéntes megalázkodásra bírni s tétlen kívülállásra kényszeríteni a fiatal szellemiséget. Ha egyszer utat keres magának a felszínre, meg is találja azt, s nem rajta múlik, hogy a közéletbe való tevőleges bekapcsolódása a nemzedékek váltógazdaságában érvényes törvényszerű keretek között s a nyugodt átváltás simaságával történik-e vagy a csirában rejlő őserő törvénye szerint.

Igaz ugyan, hogy az élteőbb szemek hunyorgattak a Vásárhelyi Találkozó láttán, de azért elismerték, hogy a fiatalok ko-

moly munkát végeztek s józan politikai ítélőtehetséggel fogalmazták meg az egész erdélyi magyarságnak azt a cselekvési tervet, amely az elvitathatatlan alárendeltséget jelentő kisebbségi helyzetben a magyar nép széles tömegeit akarja megszervezni a szüntelen fokozódó nyomással szemben. Méltányosan állapították meg azt is, hogy Marosvásárhelyen nem egy olyan új nemzedék nyilatkozott meg, amely hajlandó odadobni magát a gyámoltalanságig menő beteges óvatosságnak vagy a meggondolatlan és lelkiismeretlen, túlzott vakmerőségnek, mint a kisebbségi politika két szélsőségének. Igazolták végül, hogy a 187 találkozás erdélyi fiatal a népi felelősség, saját nemzetisége, történelmi hagyományai és nemzeti kultúrája mély átérzésével, mindenki előtt érthetően nyilvánította ki a nemzeti gondolat, keresztény erkölcs és népi demokrácia hármasságján felépülő tiszta magyar és emberi élet utáni vágyát.

Hiábavaló volt azonban a Vásárhelyi Találkozó elismerése és igazolása, a nemzedéki ellentétből adódó meggondolások elítéltek minden olyan mozdulatot vagy kísérletet, amely a jónak és hasznosnak ítélt elvek gyakorlati alkalmazását akarta vagy javasolta. Társadalmi helyzetét vagy megélhetését kozkázta az, aki sürgette társadalmi átépítésünket. A társadalom minden rétegének bevonásával végzendő közéleti tevékenység megvalósítására irányuló kezdeményezés már magában is gyanút ébresztett azokban, akik a magyarság egységét két évtizeden át hirdették. Ha valaki közművelődési mozgalmat akart szervezni, s tárt kapukat nyitott olyan társadalmi osztályok felé, amelyek eddig kívül álltak a magyar életen, kísérletének kudarcát biztosra vehette. A gazd nemzedék keményszívűnek mutatkozott s mereven elzárkozott minden újítás elől s nem nézte szívesen, ha a Vásárhelyi Találkozó eszmekörének gyakorlati alkalmazását igényelték. Nem értette meg azokat, akik szolgálják őt, nem a várható örökség reményében, hanem a legtisztább szándékkal, sürgetve, követelve a belső megújodást, hogy igazolhassuk életünket, ittlétünket s előkészíthessük nemzeti jövőnket.

A TAVASZI PARLAMENT NYOMÁBAN

A BELPOLITIKAI nehézségeken és a nemzedéki feszültségeken kívül a meddőség és mozdulatlan tétlenség további okát a Vásárhelyi Találkozó belső ellentéteiben kell keresnünk.

Általános vélemény szerint, a Vásárhelyi Találkozó legnagyobb érdeme az volt, hogy cselekvési tervét egyaránt magukénak vallották a különböző világnézetű résztvevők s a Hitvallásban lekötötték magukat az elfogadott határozatok betartására. A marosvásárhelyi megbeszélések egyik határontúli krónikása a francia *coordination spirituel* megnyilatkozásához hasonlította azt a készséget, amely egységes fogalmak elfogadására és követésére s közös munkavállalásra készítette a fiatalokat, amikor a nemzeti élet

alapvető kérdéseit és életbevágó érdekeit igyekeztek felismerni, s a tennivalókat rendszerbe foglalni.

Különösen nagyjelentőségűnek mutatkozott annak a csoportnak a magatartása, amelyik — ha oldalakban fejezzük ki a világnézeti állásfoglalást — erős baloldali fémjelzéssel jelentkezett Marosvásárhelyen. Egyesek a „trójai faló” veszélyét látták ennek a csoportnak a felvonulásában s a felismert veszély leküzdését nem vállalva, távolmaradtak a Vásárhelyi Találkozótól. A hivatalos erdélyi magyar közvélemény sem nézte jó szemmel, hogy a nemzeti érzésű fiatalok közös megbeszélésen tanácskozik a nemzetközi alapon állókkal — a nagy népi feladatokról. A legtekintélyesebb intézmények és szervezetek megtiltották fiataljaiknak, hogy a Vásárhelyi Találkozón résztvegyenek. Ezzel természetesen csak azoknak a helyzetét súlyosbították, akik függetlenségük és felelősségük tudatában, kockáztatva fáradságos munkával szerzett közéleti helyzetüket, bekapcsolódtak a tanácskozásokba, irányították azokat s vállalták a felelősséget azért, hogy kilengések s káros félretolódások nem viszik vakvágányra a fiatal társadalom egyetemes megnyilatkozását.

A FOGALMAK nyílt tisztázása után, a Vásárhelyi Találkozó minden árnyalata az erdélyi magyarság erkölcsi, nemzeti és szociális megújodási alapjául ismerte el a *keresztény erkölcsöt* s a *nemzeti demokráciát*. Igényelte a nemzeti öntudat fokozását s a népi közösségből kizárandónak jelentette ki azt, aki az erdélyi magyarság nemzeti érdekeivel összetűző tevékenységet fejt ki. A Vásárhelyi Találkozó nyíltan vallotta, hogy életünkben, a krisztusi elvek és tanítások alapján, a szociális igazságnak érvényesülnie kell s vállalta a közösséget a munkássággal a kizsákmányoló tőke elleni küzdelmében, de ezzel szemben elengedhetetlennek tartotta, hogy a munkásság teljes erejével küzdjön saját soraiban minden elnemzetlenítő kísérlet ellen s minden alkalommal nyilatkozzék meg a magyar kisebbségvédelem egyetemes érdekei mellett. Helyesnek tartotta, hogy a magyar munkásság és iparosság más nemzetiségű munkásokkal és kisiparosokkal kizárólag gazdasági és szakmai érdekeinek védelmére a szakszervezetekben és szakmai összefogásokban helyet foglaljon, de elvitathatatlannul szükségesnek tartotta, hogy a munkástömegek és kisiparosok nemzeti, erkölcsi és magyar kulturális nevelése a magyarság megfelelő szerveiben és intézményeiben történjék.

A kölcsönös megértés, a józan belátás s a népközöségi érdekek felkarolása jegyében az ellentétes álláspontok engedtek merevségükből. Az egyik oldal kinyilvánította szociális érzékét s feladta a munkásság és iparosság tömegeivel szembeni elzárkozás elvét. Nyíltan hirdette, hogy *az életképes nemzeti testnek egyenlő jogu tagja a földműves, iparos, munkás és nevelő értelmiség*. A másik oldal lekötötte magát a keresztény erkölcs és nemzeti gondolat eszméjéhez, feladta az osztályharcot s a magyar nemzeti szellemről idegen szervezetekben való részvétel jogosságát csak *szakmai és érdekvédelmi szempontból* ismerte el. A boldog felfedezés örömeivel állapította meg a Vásárhelyi Találkozó, hogy a kisebbségi sors át-

hidaló s kiegyenlítő nyomására, az önvédelem s a nemzeti fejlődés terén közös munkára vállalkoztak a nemzeti és a nemzetközi irányzatok. Nincs népfronti taktika Erdélyben, hangzott az egyöntetű vélemény a tanácskozások befejezése után. A „trójai faló” veszedelmének emlegetése pedig csak a túlzott óvatoskodók riasztó kigondolásaként élt tovább a köztudatban.

A VÁSÁRHELYI TALÁLKOZÓ nemzeti érzésű csoportja feltétel nélkül vallotta, hogy a megegyezések köteleznek — még akkor is, ha ezáltal egyéni érdekek soha ki nem köszörülhető csorbát szenvednek. A Hitvallás fogadalmát nem adta fel egy pillanatra sem, bár a baloldali fiatalokkal való szoros együttműködése miatt kétségbevonták nemzeti érzését. De elviselte a társadalmi előítéleteket, a gyanúsítgatásokat s nyugodtan állta a kétkedők tekintetét, bár nem egyszer kényelmetlenül érezte, hogy egyoldaluan tartja a vállalt kötelezettségeket. A túlsó oldal fogalmi körében ugyanis a Vásárhelyi Találkozó mind kevésbé jelentette a keresztény erkölcs s a nemzeti eszme vállalását. A hangsúly áttevődött az öncélú demokrácia gondolatára s az osztályöntudat kidomborítására. A marxi szocializmus kézzel fogható társadalompolitikai célkitűzéseket termelt ki s uralkodó szerepet igényelt az erdélyi magyarság életében. A nemzeti kisebbség igényei pedig, történelmi hagyományaiból eredő kívánságai s a középeurópai magyarság nyelvi és kultúrközösségből származó követelményei csak annyiban jelentenek számára fontosságot, hogy a Dunamedencében döntő tényezőivé válhatnak a demokrácia és fasizmus párviadalának. Ami ezen a két világpolitikai irányzat hatalmi versengésén kívül esik, az csak másodsorban, de annak mindig alárendelve és azt kiszolgálva kerül be érdeklődésének sugárkörébe.

Bár a Vásárhelyi Találkozó megállapította, hogy a munkástömegek és iparosok nemzeti, erkölcsi és magyar kulturális nevelésének a magyarság megfelelő szerveiben és intézményeiben kell történnie, munkásifjakat zárt sorokban vonultattak be a nemzetközi szervezetbe, noha megfelelő magyar intézmény szervezeti lehetőségei kínáltak megfelelő elhelyezkedést és kulturális nevelést. Az indokolás igen egyszerű volt: nem bízhatják olyan szervezet nevelésére a munkás fiatalságot, amelynek vezetői történetesen az erdélyi magyarság akkor már feloszlott politikai szervezetének is vezetői voltak. A Vásárhelyi Találkozó baloldali csoportját nem zavarta, hogy utóbbi magatartása és egész ténykedése szöges ellentétben áll az elfogadott elvekkel, Ellenkezőleg az utóbbi időben elcsodálkozva látta az erdélyi közvélemény, hogy a Vásárhelyi Találkozó kizárólag csak bennük és ténykedéseikben nyilvánkozik meg. Kétségtelen, hogy ezen a ponton rá kell mutatnunk a nemzeti érzésű fiatalok cselekvőképességének elkedvetlenedésére. Két nyomás között szükségtelen és értelmetlen szélmalomharcra vállalkozott volna, ha aktivitásra határozza el magát, aminek sikeretelenségét a gazdanemzedék megokolatlan közömbössége s a baloldali csoportoknak a Vásárhelyi Találkozó elveivel ellentétes magatartása — egymást szünté akaratlanul kiegészítve — kétség-

telenül egyengették és biztosították volna. A Vásárhelyi Találkozót nem akarta feladni egy pillanatra sem, de viszont nem ment bele olyan megmozdulásokba, amelyek a Vásárhelyi Találkozó eltorzulását eredményezték volna. Tartózkodását s a kalandoktól való távolmaradását sokan hajlandók voltak határozatlanságra, cselekvési képtelenségre magyarázni. Valójában pedig éppen a Vásárhelyi Találkozónak tett szolgálatot azzal, hogy nem borította fel a fiatal tarsadalom egységét, nyomban az első alkalommal, amikor látta, hogy a baloldalon lelkiismeretfurdalás nélkül fordítanak hátat azoknak az elveknek, amelyek nem illenek bele elgondolásaik keretébe. A nemzeti érzésű fiatalság óvatossága és visszahúzó-dása olyan kísérletektől, melyekben nem látta biztosítva a Vásárhelyi Találkozó határozatainak töretlen eszmei egységét, végső fokon meggondoltságra és a Hitvalláshoz való, szinte dogmatikus ragaszkodására vallott. Személyi adottságokból és beállítottságból származó következménynek tartotta a felmerült el'entéteket, amelyek nem érinthetik a Vásárhelyi Találkozó eszméit és nem vonhatják kétségbe, hogy Erdélyben azokon kell felépülnie az egységes magyar társadalomnak. Épp ezért bízott abban, hogy a baloldalnak komolyan végrehajtott önrevíziója nyomán, a belső ellentéteket kiküszöbölve, cselekvőképessé válhat a Vásárhelyi Találkozó, ha eszméinek tiszta megfogalmazását meggondolatlan kísérletek, célzatos magyarázatok és kisajátítási törekvések nem veszélyeztetik.

A KÉRDÉS ELINTÉZÉSÉT a Vásárhelyi Találkozó belső ügyének tekintette s annak felszámolását zárt ajtóik mögött, nyilvánosság nélkül akarta elvégezni. *Féja Géza* egy nyilatkozata azonban a közvélemény elé terítette a belső egyenlenséget. Keményen elítélte a baloldaliak magatartását és elsőknek mutatott rá arra, hogy a Vásárhelyi Találkozót a politikai szektáriusok, előbb-utóbb, kompromittálni fogják, mert ezek szóval a legszelebb közösségi politikát hirdetik, de a valóságban a maguk — minden valóságtól elszakadt — elképzeléseit szeretnék ráerőszakolni a közösségre. Emlegette az önmérséklet hiányát, az apostoli gőgöt és a megokolatlan hevességet, amellyel a szélsőbaloldal teljesen illetéktelenül kisajátításra törekszik. A nyilatkozat mély hatást váltott ki.

A baloldalon nagy megrökönyődéssel fogadták, hiszen a „Viharsarok” szerzőjében az uralkodó rendszerrel szemben támasztott népi követelések bátor és szókimondó képviselőjéi látták, őt állították követendő példának azok elé, akik az új népiség eszméjét, a népi demokráciát s a népi tömegek emelkedését vallották. Ámde elfogultságukra, helytelen taktikájukra *Féja* kegyetlen kritikájának nyomán sem döböntek rá, bár látniuk kellett, hogy szembeke-rültek azzal, akit maguk előtt járó vezérnek tartottak. A jobboldali fiatalok megértéssel fogadták *Féja* állásfoglalását. Beigazoltnak látták aggodalmaikat, hisz az átfogó távlatokat látó szem is felismerte a veszélyeket, melyektől következetesen féltették a Vásárhelyi Találkozót s az erdélyi magyarság belső megújodását.

A brassói megbeszélések terve jóval a Féja nyilatkozata előtt vetődött fel. Azokat a fiatal erdélyi írókat és közírókat akarta összehozni, akik elfogadták a Vásárhelyi Találkozó határozatait vagy utólag csatlakoztak azokhoz. Az új irónemzedék, a transzilvanizmus élehangja vitájában elhangzott vélemények hatására, írói szövetségbe akart tömörülni. Ez lett volna egyik megvalósítandó feladata a brassói megbeszéléseknek, míg a másik a Vásárhelyi Találkozó elveit, az írott szó birodalmában, átvigye a gyakorlatba. Azonban az *Új erdélyi antológia* szerkesztőinek, akik mint összehívói, jegyezték a megmozdulást, már az előkészítési munkálatok legelején látniok kellett, hogy a cselekvő akarat már nem mozdul meg olyan készséggel, mint egy évvel azelőtt. Az előkészítés még be sem fejeződött, megjelent az ismeretes Féja-nyilatkozat. Ez ugyan még fokozta a brassói megbeszélések fontosságát és szükségét, de az ellentét a két világnézeti csoport között már annyira elmélyült, hogy végül is az előkészítő bizottság, hatósági engedély hiányára hivatkozva, a brassói megbeszélések tervét bizonytalan időre levette napirendről.

A fellépett ellentétek eredményeként keletkezett bizonytalanság és feszültség megszüntetésére, a brassói megbeszélések tervének bukása után, már nem mutatkozott semmi remény. De egy naiv és minden politikai érzék hiányára valló kísérlet, amely betetőzte a baloldal szerencsésnek nem mondható taktikáját, határozott lökést adott az eseményeknek, s pár nappal a Vásárhelyi Találkozó első évfordulója előtt az állandó bizottság visszaadta megbízatását Tamási Áronnak, a Vásárhelyi Találkozó elnökének.

Tűnődve olvasom *Az Ország Útja* különszámában a csehszlovákiai magyarok húszesztendős történetét. Az új nemzedék mozgalmairól írva, Sinkó Ferenc megemlékezik a *Tavaszi Parlament*-ről is, melynek a gondolata a Kisebbségi Társaság köréből indult ki s a különböző világnézeti csoportokat akarta közös munkára megnyerni. A Tavaszai Parlament tényleg összehozta a különböző csoportokat s bizonyos emelkedett szellemű megértést teremtett, az anket után azonban nem következett komolyabb munka a megértés elmélyítésére s a vállalt föladatak elvégzésére. Kisértetiesen egyezik e Tavaszai Parlament és a Vásárhelyi Találkozó története: mind az egyik, mind a másik, a különböző világnézeti csoportok tartós együttműködését akarta megvalósítani, de ez sem az egyiknek, sem a másiknak nem sikerült.

MAGYAR SZÖVETSÉG FELÉ

A VÁSÁRHELYI TALÁLKOZÓ állandó bizottságának szeptember végén kelt határozata nem jelenti a Vásárhelyi Találkozó önkéntes feloszlását. *A Vásárhelyi Találkozó eszméi ma időszerűbbek, mint akár egy évvel ezelőtt s azoknak értékét nem az egyes emberek személyi magatartása szabja meg. Jogosultságuk mértékét belső, erkölcsi értékük adja, mert tovább fejlesztve, újabb és újabb erköl-*

csi értékeket termelnek. A *Vásárhelyi Találkozó Hitvallását mindig vállalni és állani fogják azok, akik becsületesen elfogadták* s a nemzeti munka síkján küzdeni fognak, hogy az adott korlátok között megteremtsék az egységes, erőteljes közszellemű, szerves társadalmi életegység feltételeit — erkölcsben, művelődésben s népszervezetben egyaránt. S itt gondolunk arra, hogy a *Vásárhelyi Találkozó* nyomatékkaal igényelte a *Magyar Szövetségnek*, mint népszervezeti közösségnek, megalakítását, amely a nemzeti önvédelem átfogó keretét adja. A közélet, ahol végső fokon minden mozgalom kibontakozik, érezte is a kérdés roppant súlyát és sorsdöntő fontosságát, de visszariadt a teendők méreteitől; a *Vásárhelyi Találkozó* fiatalságának pedig — épp a meglévő szervezeti keretektől folyó kötöttsége miatt — meg kellett elégednie az eszmék meghirdetésével s le kellett mondania a cselekvő megvalósítás tervéről. De az elmúlt egy év nagy változásokat hozott s az erdélyi magyarságnak új feladatok megoldását kell vállalnia. A Magyar Szövetség gyakorlati megvalósítása ma már nem veszélyezteteti a szervezeti kereteket; ellenkezőleg a gyakorlati nemzetvédő munka megvalósításának elengedhetetlen feltétele. A jelenlegi szervezatlenség állapota mind befelé, mind kifelé veszedelmet jelent. Kifelé csökkenti a magyarság ellenállóképességét, holott a nemzeti kisebbségnek a legfelsőbb határig kell azt fokoznia; befelé pedig állandó nyugtalanság, bizonytalanság és feszültség forrása, ami könnyen bonyodalmakhoz és elégedetlenségekhez vezethet.

A VÁSÁRHELYI TALÁLKOZÓ eszméiben él tovább, függetlenül az egyéni vagy közösségi állásfoglalásoktól. A körülmények alakulása következtében a *Vásárhelyi Találkozó* eszmeköréből ma a Magyar Szövetség gondolata emelkedik ki s amikor a *Találkozó* nemzeti érzésű fiatalsága kezdeményező lépést tett a népszervezeti közösség megvalósítására, bebizonyította, hogy felelőssége tudatában vallja és állja a *Vásárhelyi Találkozón* tett fogadalmát. Igaz, nem vállalkozik közös akcióra azokkal, akik magatartásukkal s megnyilatkozásaikkal ellentétbe kerültek a *Vásárhelyi Találkozóval*, de a közös munka megtagadásáért egy pillanatilag sem okolható. Pázmány Péter szavaival igazolhatja magát: A szabó, ha az elszakadt ruhát régi épségre akarja vinni, szükség, hogy az ép posztót is meglyukgassa. De azért nem illik panaszkodni a szabóra, hanem arra, méltóbb nehezíteni, aki elszakasztván az ép ruhát, okot ad a szabó munkájára.

DR. DÁNIEL ANTAL